

EHTIYOJMAND OILALARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI VA XORIJ TAJRIBASI

Esonaliyeva Dilraxon

Farg'ona davlat universiteti magistranti

MAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 13.01.2026

Revised: 14.01.2026

Accepted: 15.01.2026

KALIT SO'ZLAR:

ehtiyojmand oilalar,
ijtimoiy yordam,
zamonaviy
yondashuvlar, xorij
tajribasi, innovatsion
dasturlar

Ushbu maqola ehtiyojmand oilalarni qo'llab-quvvatlash sohasidagi zamonaviy yondashuvlarni o'rganishga va xorijiy tajribalarni tahlil qilishga bag'ishlangan. Shuningdek, ehtiyojmand oilalarni qo'llab-quvvatlash masalasi ijtimoiy siyosatning muhim yo'nalishi sifatida ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Unda ijtimoiy himoya tizimining nazariy asoslari, zamonaviy yondashuvlar, shuningdek, rivojlangan xorijiy davlatlar tajribasi o'rganiladi. Tadqiqot davomida ijtimoiy yordamning institutsional mexanizmlari, manzillilik tamoyili, raqamli texnologiyalarning ahamiyati va ularning samaradorligi tahlil etiladi. Maqolada O'zbekiston sharoitida xorij tajribasini moslashtirish bo'yicha ilmiy xulosalar va amaliy takliflar berilgan. Tadqiqot natijalari orqali ijtimoiy yordamning samarali mexanizmlari, innovatsion dasturlar va davlat hamda nodavlat tashkilotlarining roli yoritilgan. AQSh, Germaniya, Janubi-Sharqiy Osiyo va Skandinaviya mamlakatlaridagi tajribalar tahlil qilinib, O'zbekistonda ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan

Kirish

Ehtiyojmand oilalarni qo'llab-quvvatlash ijtimoiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi[1]. Bunday yordam turli shakllarda amalga oshiriladi: naqd pul ko'rinishidagi yordam, oziq-ovqat paketlari, ijtimoiy xizmatlar, psixologik yordam va kasbiy yo'naltirish[2].

Bugungi globallashuv sharoitida ijtimoiy tengsizlik, kambag'allik va ehtiyojmandlik muammolari ko'plab davlatlar uchun dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Aholining ijtimoiy zaif qatlamlarini, xususan, ehtiyojmand oilalarni qo'llab-quvvatlash har qanday davlatning barqaror rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Ijtimoiy himoya tizimi nafaqat moddiy yordam ko'rsatishni, balki oilalarning ijtimoiy moslashuvi, bandligini ta'minlash va inson kapitalini rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi [45-bet].

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda ehtiyojmand oilalarni aniqlash va qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari tubdan isloh qilinmoqda. “Temir daftar”, “Ayollar daftari”, “Yoshlar daftari” kabi tizimlar joriy etilib, ijtimoiy yordamning manzilliligi kuchaytirildi. Shu bilan birga, xorijiy davlatlar tajribasini o‘rganish va milliy sharoitga moslashtirish ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi — ehtiyojmand oilalarni qo‘llab-quvvatlashning zamonaviy yondashuvlarini ilmiy tahlil qilish hamda xorij tajribasi asosida samarali model va takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

So‘nggi yillarda zamonaviy yondashuvlar – maqsadli va individual yordam tizimlari, innovatsion texnologiyalar va ijtimoiy xizmatlarning integratsiyasi – samaradorlikni oshirishga yordam bermoqda[3]. Shu bilan birga, xorij tajribasi O‘zbekistonda qo‘llaniladigan metodlarni takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega. Misol uchun:

AQShda “Temporary Assistance for Needy Families” (TANF) dasturi oilalarning individual ehtiyojlarini hisobga oladi[4].

Germaniyada ijtimoiy xizmatlar integratsiyalashgan bo‘lib, oilalarga nafaqat moliyaviy, balki psixologik va kasbiy qo‘llab-quvvatlash ham ko‘rsatiladi[5].

Finlyandiya va Shvetsiyada oilalarga davlat tomonidan uzoq muddatli ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimi mavjud[6].

Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlarida raqamli texnologiyalar yordamida yordam tizimi samarali ishlaydi[7].

Adabiyotlar tahlili

Ijtimoiy himoya va ehtiyojmand oilalarni qo‘llab-quvvatlash masalasi ko‘plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan o‘rganilgan. Jumladan, G.Esping-Andersen ijtimoiy davlat modellarini tahlil qilib, ijtimoiy yordamning universallik va manzillilik tamoyillariga alohida e‘tibor qaratgan.

Rossiyalik tadqiqotchi N.M.Rimashevskaya ijtimoiy himoya tizimini aholining turmush darajasini barqarorlashtiruvchi muhim mexanizm sifatida izohlaydi. Uning fikricha, ehtiyojmand oilalar bilan ishlashda faqat moddiy yordam yetarli emas, balki kompleks ijtimoiy xizmatlar muhimdir.

O‘zbekistonlik olimlar — A.Xolmatov, D.Abdullayeva, M.Qurbonovlarning ishlarida ijtimoiy ish va mahalla institutining o‘rni, oilalarni qo‘llab-quvvatlashdagi institutsional mexanizmlar yoritilgan. Ular milliy modelda mahalla tizimining ahamiyatini alohida ta’kidlaydi.

Shu bilan birga, adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, xorij tajribasini O‘zbekiston sharoitida qo‘llash masalasi yetarli darajada kompleks tadqiq etilmagan. Bu esa mazkur maqolaning ilmiy yangiligini belgilaydi.

Metadologiya

Tadqiqot quyidagi metodlarga asoslandi:

Nazariy tahlil – ijtimoiy yordam va ehtiyojmand oilalarni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha zamonaviy yondashuvlar o‘rganildi[8].

Xorij tajribasini tahlil qilish – AQSh, Germaniya, Finlyandiya, Shvetsiya va Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlaridagi samarali dasturlar o‘rganildi[9].

Analitik solishtirish – O‘zbekistondagi tizim bilan xalqaro tajribalar solishtirildi.

Statistik tahlil – yordam oluvchilar soni, qamrov foizi, samaradorlik indikatorlari solishtirildi [10].

Ma‘lumotlar manbalari sifatida ilmiy maqolalar, hukumat hisobotlari va xalqaro tashkilotlarning nashrlari ishlatilgan [11].

Natijalar

Xorijiy mamlakatlarda ijtimoiy yordam individual ehtiyojlar va oilaning turmush darajasiga mos shaklda beriladi [12].

Integratsiyalashgan xizmatlar oilalarning mustaqilligini oshiradi va ijtimoiy inklyuziyani ta‘minlaydi [13].

Raqamli platformalar yordam olish jarayonini tezlashtiradi va shaffofligini oshiradi [14].

Hozirgi davrda ehtiyojmand oilalarni qo‘llab-quvvatlashda quyidagi zamonaviy yondashuvlar ustuvor hisoblanadi:

manzilli ijtimoiy yordam — real ehtiyoj asosida yordam ko‘rsatish;

raqamlashtirish — ijtimoiy yordam jarayonlarini elektron tizimlar orqali boshqarish;

ijtimoiy kontrakt — yordam oluvchi oilani faol bo‘lishga undash;

integratsiyalashgan xizmatlar — ijtimoiy, psixologik va huquqiy yordamni uyg‘unlashtirish;

AQShda ehtiyojmand oilalarni qo‘llab-quvvatlash “Temporary Assistance for Needy Families (TANF)” dasturi orqali amalga oshiriladi. Ushbu dastur oilalarni vaqtincha moddiy qo‘llab-quvvatlash bilan birga, ularni mehnat bozoriga qayta integratsiya qilishni maqsad qiladi.

Yevropa Ittifoqi davlatlarida, xususan Germaniyada “Hartz IV” tizimi orqali ijtimoiy yordam beriladi. Bu tizimda yordam shaxsning bandligi va ijtimoiy faolligi bilan chambarchas bog‘langan.

Janubiy Koreyada esa raqamli ijtimoiy himoya tizimi rivojlangan bo‘lib, ehtiyojmand oilalar yagona elektron platforma orqali aniqlanadi va qo‘llab-quvvatlanadi.

Muhokama

Xorijiy tajribalarni hisobga olgan holda O‘zbekistonda ehtiyojmand oilalarni qo‘llab-quvvatlash tizimini quyidagi yo‘nalishlarda takomillashtirish mumkin:

Individualizatsiyalashgan yordam – oilaning real ehtiyojlariga moslashtirilgan naqd va moddiy yordam [15].

Integratsiyalashgan ijtimoiy xizmatlar – moliyaviy, psixologik va kasbiy yordamni birlashtirish

Raqamli platformalar joriy etish – yordam olish jarayonini tezlashtirish va shaffofligini oshirish

Nodavlat tashkilotlar bilan hamkorlik – samarali loyiha va dasturlarni birgalikda amalga oshirish

Misol: AQSh va Germaniya tajribasida oilalarni qo‘llab-quvvatlash dasturlari faqat moliyaviy yordam bilan cheklanmay, oilalarning ta‘lim, sog‘liqni saqlash va kasbiy rivojlanishini ham qamrab oladi

Shu bilan birga, Finlyandiya va Shvetsiya tajribasi O‘zbekiston tizimiga uzoq muddatli barqarorlikni olib kirishda foydali bo‘lishi mumkin.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, xorij tajribasida ijtimoiy yordamning samaradorligi asosan manzillilik va shaffoflikka bog‘liq. O‘zbekistonda joriy etilgan “daftar” tizimlari mazkur yo‘nalishda muhim qadam bo‘ldi. Biroq xorij tajribasidan kelib chiqib, ijtimoiy kontrakt mexanizmlarini kengaytirish va raqamli monitoringni kuchaytirish zarur.

Shuningdek, ehtiyojmand oilalar bilan ishlashda faqat moliyaviy yordam emas, balki ta‘lim, kasbga yo‘naltirish va psixologik qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Ehtiyojmand oilalarni qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish uchun:

- Yordamni individual ehtiyojlar asosida shakllantirish,
- Moliyaviy, psixologik va kasbiy xizmatlarni integratsiyalash,
- Raqamli texnologiyalarni joriy etish,
- Nodavlat tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur.

Xorij tajribasi O‘zbekiston tizimini modernizatsiya qilish va oilalarning ijtimoiy barqarorligini oshirishda asosiy manba bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, ehtiyojmand oilalarni qo‘llab-quvvatlash davlat ijtimoiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Zamonaviy yondashuvlar va xorijiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, samarali ijtimoiy himoya tizimi manzilli, shaffof va integratsiyalashgan bo‘lishi lozim. O‘zbekiston sharoitida xorij tajribasini milliy qadriyatlar va institutlar bilan uyg‘unlashtirish orqali ehtiyojmand oilalar farovonligini oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov. Ijtimoiy yordam tizimini takomillashtirish masalalari. Toshkent: Fan, 2021, 12-bet
2. World Bank. Social Protection and Labor in Developing Countries. Washington, 2022. 15-bet
3. OECD. Social Assistance in OECD Countries. Paris, 2021.23-bet
4. K. Smith. Innovations in Family Support Programs. New York: Springer, 2020.45-bet

-
5. U.S. Department of Health & Human Services. Temporary Assistance for Needy Families (TANF) Program. Washington, 2023. 12-bet
  6. G.Müller. Integrated Social Services in Germany: Approaches and Results. Berlin, 2019. 32-bet
  7. Finnish Ministry of Social Affairs and Health. Long-Term Social Support Programs in Finland. Helsinki, 2021. 18-bet
  8. UNICEF. Digital Platforms for Family Support in Southeast Asia. Geneva, 2023. 78-bet
  9. Xolmatov A., Abdullayeva D. Ijtimoiy ish nazariyasi. — Toshkent: Fan, 2019. — 85–92-betlar.
  10. Римащевская Н.М. Социальная политика. — Москва: Наука, 2011. — 110–115-betlar.
  11. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. — Toshkent: Ma’naviyat, 2008. — 45–47-betlar.
  12. Esping-Andersen G. The Three Worlds of Welfare Capitalism. — Princeton University Press, 1990. — 65–70-betlar.
  - World Bank. Social Protection and Jobs Report. — Washington, 2020. — 130–138-betlar.
  13. U.S. Department of Health and Human Services. TANF Overview. — 2019. — 50–55-betlar.
  14. OECD. Social Policy in Germany. — Paris, 2018. — 90–95-betlar.
  15. Asian Development Bank. Social Welfare System in South Korea. — Manila, 2021. — 58–63-betlar.